

**Analiza wdrażania funduszy UE w
Regionalnym Programie Operacyjnym 2014-2020 i dokumentach uszczegóławiających pod
kątem postulatów zawartych w stanowiskach POE
- woj. zachodniopomorskie**

Analiza zrealizowana w ramach projektu
„Fundusze europejskie dla zrównoważonego rozwoju w regionach”
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

SPIS TREŚCI

A. RPO A ZASADA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	3
B. STOPIEŃ UWZGLĘDNIENIA POSTULATÓW ZE STANOWISKA POZARZĄDOWYCH ORGANIZACJI EKOLOGICZNYCH	5
Energia odnawialna i efektywność energetyczna	5
Adaptacja do zmian klimatu	5
Ochrona przyrody / edukacja ekologiczna	6
Transport	6
Gospodarka odpadami	7
C. OCENA SZCZEGÓŁOWEGO OPISU OSI PRIORYTETOWYCH	7
Energia odnawialna i efektywność energetyczna	7
Adaptacja do zmian klimatu	11
Ochrona przyrody / edukacja ekologiczna	14
Transport	16
Gospodarka odpadami	18

Ważniejsze skróty:

RPO, RPO WZ – Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020
SzOOP – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych
POE – Pozarządowe Organizacje Ekologiczne
ZR – zrównoważony rozwój

Autorzy analizy:

Natalia Józwiak - RPO a zasada zrównoważonego rozwoju, postulaty horyzontalne
Julia Krzyszkowska – Energia odnawialna i efektywność energetyczna
Marta Wiśniewska - Adaptacja do zmian klimatu
Krzysztof Smolnicki - Ochrona przyrody / edukacja ekologiczna
Krzysztof Rytel - Transport
Paweł Głuszyński - Gospodarka odpadami

A. RPO A ZASADA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Zachodniopomorskie RPO zgodnie z wymogami UE zobowiązuje potencjalnych beneficjentów do realizacji zasad horyzontalnych, w tym zasady zrównoważonego rozwoju, która w programowaniu i wdrażaniu obejmuje finansowanie przedsięwzięć minimalizujących oddziaływanie działalności człowieka na środowisko. Określenie zrównoważonego rozwoju w kontekście zmniejszenia negatywnego oddziaływania na środowisko jest niewystarczające, ponieważ wszystkie działania podejmowane w ramach RPO powinny mieć co najmniej neutralny wpływ na środowisko, wymienione w dokumencie rozwiązania prośrodowiskowe są sformułowane ogólnie i nie wyczerpują swojej tematyki. Instytucja Zarządzająca podkreśla, iż zagadnienia zawarte w zasadzie zrównoważonego rozwoju będą miały odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, poprzez:

- Weryfikację, przynajmniej neutralnego wpływu projektu na realizację zrównoważonego rozwoju,
- Wprowadzenie kryteriów oceny promujących projekty zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju,
- Wymóg stosowania zasady zanieczyszczający płaci i użytkownik płaci we wszystkich rodzajach wspieranych projektów.

Powyższe zasady są wymogiem obowiązkowym i podkreślanie ich stosowania w zachodniopomorskim RPO mija się z celem, w dokumencie brakuje informacji odnoszących się do wyboru przedsięwzięć promujących rozwiązania prośrodowiskowe.

Regionalny Program Województwa Zachodniopomorskiego 2014 – 2020 z dnia 12 lutego 2015 r. zawiera dziesięć osi priorytetowych, oś I *Gospodarka, innowacje, nowoczesne technologie*, II *Gospodarka niskoemisyjna*, III *Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu*, IV *Naturalne otoczenie człowieka*, V *Zrównoważony transport* i IX *Infrastruktura publiczna* finansowane są ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, natomiast osie VI *Rynek pracy*, VII *Włączenie społeczne*, VIII *Edukacja*, X *Pomoc techniczna* ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Osie priorytetowe nr II - IV według Instytucji Zarządzającej w całości mają realizować zasadę zrównoważonego rozwoju poprzez działania ukierunkowane na zmniejszenie emisyjności gospodarki, przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatu, zachowanie środowiska naturalnego i wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami. Oś V *Zrównoważony transport* w dużym zakresie także nakierowana jest na osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju poprzez działania prośrodowiskowe oraz wsparcie infrastruktury niskoemisyjnej transportu.

Instytucja Zarządzająca nie uwzględniła w ostatecznej wersji RPO postulatu zawartego w Stanowisku POE dla województwa z 2014 roku¹, odnoszącego się do zmiany sposobu w jaki sformułowano priorytet *Rozwój zrównoważony - wspieranie gospodarki efektywnej korzystającej z zasobów*. POE postulowały w tym zakresie zmiany w brzmieniu „jakościowy rozwój przedsiębiorczości, prowadzący do powstania firm zdolnych do zatrudnienia pracowników, prowadzenia współpracy międzynarodowej, śledzenia i adoptowania rozwiązań technologicznych, rozumiejących i potrafiących wdrożyć rozwiązania odpowiadające na współczesne wyzwania środowiskowe, reagowania na zmiany gospodarcze itp.”

W Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych RPO Województwa Zachodniopomorskiego 2014 – 2020 udostępnionego w ramach konsultacji społecznych między 25 marca 2015, a 15 kwietnia 2015, oś priorytetowa I *Gospodarka, Innowacje, Technologie* wskaźniki rezultatu i produktu są sformułowane w taki sposób, iż nie sposób określić jednoznacznie jaki wpływ na środowisko mogą mieć realizowane projekty. W opisie I osi jak i poszczególnych jej działań brak informacji o wspieraniu przedsięwzięć korzystnych dla środowiska. Osie priorytetowe nr II - IV w całości są nakierowane na realizację zasady zrównoważonego rozwoju poprzez „kreowanie zachowań zasobooszczędnych, zmniejszenie emisyjności transportu publicznego, a także przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatu”². Należy zwrócić uwagę na zbyt ogólne formułowanie wskaźników w działaniu 2.13, 3.1 co uniemożliwi zweryfikowanie realizacji rezultatu/celu, a także brak wskaźników rezultatu i produktu w działaniu 4.7 i brak wskaźników produktu w działaniu 4.8. V oś priorytetowa również ma za zadanie w dużym zakresie realizację celów zrównoważonego rozwoju poprzez wsparcie infrastruktury niskoemisyjnego transportu. Wskaźniki sformułowane są zbyt ogólnie i nie precyzują dokładnie wpływu inwestycji na realizację zasady zrównoważonego rozwoju w działaniach 5.1 – 5.4 brakuje wskaźników rezultatu. W związku z nakierowaniem części działań w obrębie ochrony środowiska osie II – V według Instytucji Zarządzającej mają w dużej mierze wspierać przedsięwzięcia korzystne dla środowiska, jednak ogólne sformułowanie wskaźników rezultatu i produktu lub ich brak w poszczególnych działaniach nie gwarantuje realizowania zasady zrównoważonego rozwoju.

W ramach konsultacji społecznych Federacja Zielonych GAJA wniosła uwagi do SzOOP RPO WZ 2014 – 2020, opracowane przez ekspertów Polskiej Zielonej Sieci, jednakże nie jest jeszcze znana ostateczna wersja dokumentu i tym samym poziom wprowadzenia do dokumentu wniesionych uwag. Instytucja Zarządzająca nie udostępniła do tej pory kryteriów wyboru projektu, dlatego nie jest możliwe kompleksowe zweryfikowanie czy dla każdej z osi są promowane rozwiązania prośrodowiskowe.

¹ Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego wersja z dnia 12 lutego 2015r.
http://www.rpo.wzp.pl/sites/default/files/dokument_rpo_15.pdf

² http://www.rpo.wzp.pl/sites/default/files/dokument_rpo_15.pdf

B. STOPIEŃ UWZGLĘDNIENIA POSTULATÓW ZE STANOWISKA POZARZĄDOWYCH ORGANIZACJI EKOLOGICZNYCH

W 2014 wystosowane zostało wspólne stanowisko 20 polskich stowarzyszeń i fundacji działających na rzecz ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju dotyczące uwzględnienia kwestii środowiskowych i zrównoważonego rozwoju w RPO WZ³.

Analiza odnosi się do wersji RPO przyjętej przez Komisję Europejską 12 lutego 2015 oraz projektu SZOOP z 23 marca 2015⁴. Na etapie opracowania nie były znane propozycje kryteriów oceny projektów mające stanowić załącznik do SZOOP.

Energia odnawialna i efektywność energetyczna

Postulaty pozarządowych organizacji ekologicznych (POE)⁵ dotyczące energetyki odnawialnej i efektywności energetycznej zostały częściowo uwzględnione w ostatecznej wersji Regionalnego Programu Operacyjnego woj. zachodniopomorskiego. Przede wszystkim znalazł się w RPO wymóg odnośnie możliwości wspierania wyłącznie głębokiej, kompleksowej modernizacji energetycznej budynków. Województwo planuje dofinansować działania z tego zakresu oparte o systemy monitoringu i zarządzania energią, w tym z obowiązkowym zastosowaniem indywidualnych liczników energii, co również jest zgodne ze zgłaszanymi przez POE uwagami. W przypadku postulowanego przez POE dedykowanego wsparcia dla energetyki obywatelskiej i prosumenckiej, RPO nie planuje wprost takich działań, odnosi się jednak obiecująco do produkcji energii odnawialnej na własne potrzeby. Jednocześnie wbrew zgłaszanym uwagom, województwo nie planuje udostępnić zwrotnych instrumentów finansowych w żadnym z planowanych działań z zakresu energetyki.

Adaptacja do zmian klimatu

W swym stanowisku⁶ POE postulowały, by w zakresie adaptacji do zmian klimatu, zastosować działania kompleksowe, z uwzględnieniem m.in. planowania przestrzennego, edukacji (odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe i gospodarką wodną, społeczeństwa). Przede wszystkim jednak należy rozszerzyć planowany zakres interwencji, z ukierunkowanego na rozwiązania techniczne, o wsparcie dla rozwoju naturalnej retencji – renaturyzację rzek i dolin rzecznych oraz obszarów wodno-błotnych. POE apelowały, by w działaniach technicznych skupić się na zwiększaniu rozstawy wałów, budowie zbiorników suchych i polderów. Wdrożenie proponowanego przez POE

³ Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych, http://ekoprojekty.pl/wp-content/uploads/2014/10/Stnowisko-POE_woj.-zachodniopomorskie.pdf

⁴ http://www.rpo.wzp.pl/sites/default/files/pliki/szoop_25032015.pdf

⁵ Komentarze Polskiej Zielonej Sieci zgłaszane w procesie konsultacji społecznych RPO 2014-2020 woj. zachodniopomorskiego w 2014 r.

⁶ http://ekoprojekty.pl/wp-content/uploads/2014/10/Stnowisko-POE_woj.-zachodniopomorskie.pdf

podejścia w RPO i SZOOP⁷ zapewniłoby zgodność dokumentów programowych ze Strategicznym planem adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA2020) i Strategią adaptacji do zmian klimatu UE. SPA2020 wskazuje bowiem, iż „ważne jest, aby działania służące ochronie przeciwpowodziowej w pierwszej kolejności wykorzystywały najmniej inwazyjne dla środowiska rozwiązania, w szczególności nietechniczne metody ochrony przeciwpowodziowej”. Zarówno unijna „Strategia adaptacji do zmian klimatu”, jak i SPA2020 kładą nacisk na rozwiązania oparte o potencjał ekosystemów, z zakresu renaturyzacji cieków wodnych i zwiększania zdolności retencyjnych dolin rzecznych. RPO i SZOOP tych priorytetów nie odzwierciedlają.

Ochrona przyrody / edukacja ekologiczna

W RPO w ramach osi priorytetowej Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę przewidziano działania dotyczące ochrony przyrody i edukacji ekologicznej. Wersja RPO przyjęta przez Zarząd Województwa i Komisję Europejską uwzględnia nieznaczną część uwag zgłaszanych przez POE wobec RPO. Wśród możliwych typów projektów dopisano częściowo projekty dotyczące ochrony walorów krajobrazowych. Pojawiły się też na poziomie ogólnym postulowane fragmenty dotyczące działań w zakresie zapewnienia ciągłości istnienia chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów wraz z ich siedliskami. W RPO nie znalazły się jednak wnioskowane przez POE zapisy doprecyzowujące działania na przykład w zakresie: eliminacji gatunków obcych, prowadzenia kampanii edukacyjnych podnoszących świadomość istotności środowiska naturalnego wśród obywateli.

Transport

Na pochwałę zasługuje wysoka względem alokacji drogowej (163 mln EUR) kwota przewidziana na projekty kolejowe (110 mln EUR) oraz na projekty z zakresu transportu miejskiego (76 mln EUR) i wodnego (10 mln EUR).

Odnosnie działań z zakresu transportu w stanowisku POE⁸ zawarte były zasadniczo dwie uwagi. Pierwsza dotyczyła wprowadzenia do kryteriów oceny projektów drogowych wymogów ochrony zwierząt, w tym przez stosowanie przejść dla zwierząt na przecięciu korytarzy migracyjnych. Druga dotyczyła wprowadzenia kryteriów ochrony zadrzewień przydrożnych (zakładania nowych w przypadku budowy dróg). Oceny uwzględnienia tych postulatów nie można dokonać z uwagi na brak kryteriów wyborów projektów na obecnym etapie.

⁷ w wersji z dnia 23 marca 2015 roku

⁸ Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych: http://ekoprojekty.pl/wp-content/uploads/2014/10/StalowiskoPOE_woj.-zachodniopomorskie.pdf

Gospodarka odpadami

POE nie zgłosiły uwag do tego obszaru tematycznego. RPO i SzOOP umieszczają POE jako jednego z beneficjentów projektów dotyczących gospodarki odpadami.

C. OCENA SZCZEGÓŁOWEGO OPISU OSI PRIORYTETOWYCH

Analiza odnosi się do Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych (SZOOP) z dnia 23 marca 2015 roku⁹. Na etapie opracowania nie były znane propozycje kryteriów oceny projektów mające stanowić załącznik do SZOOP.

Energia odnawialna i efektywność energetyczna

Działania dotyczące wspierania rozwoju niskoemisyjnej gospodarki ujęte zostały w SzOOP i RPO w ramach Osi 2. Gospodarka Niskoemisyjna. Zadania Osi województwo planuje realizować poprzez 14 działań, odpowiadających priorytetom inwestycyjnym dotyczącym promocji niskoemisyjności, ekologicznego transportu, poprawy efektywności energetycznej w budynkach publicznych i mieszkalnictwie, wsparcia rozwoju odnawialnych źródeł energii oraz rozwoju produkcji energii w kogeneracji. Duża ilość planowanych działań oraz brakująca w tekście opisu danego działania informacja, który z priorytetów inwestycyjnych jest przezeń realizowany, negatywnie wpływa na czytelność SzOOP. Wskazane byłoby uproszczenie przyjętej struktury oraz, w przypadku tych samych działań prowadzonych na różnych obszarach (np. odnośnie działań 2.3, 2.4, 2.5 i 2.6, dotyczących transportu miejskiego i planowanych do wdrożenia w ramach ZIT czy też Kontraktów Samorządowych), odzwierciedlenie tych różnic w statusie terytorialnym poprzez podział nadrzędnego działania na poddziałania. Dodatkowo „szczegółowy” charakter SzOOP powinien wskazywać na fakt, że w dokumencie znajduje się rozwinięcie zapisów RPO odnośnie planowanych interwencji, większość działań jest jednak opisana zdawkowo.

Pozytywnie należy ocenić wyodrębnienie w SzOOP dedykowanych działań dotyczących kreowania zachowań zasobooszczędnych w województwie (2.1) i na podstawie Kontraktów Samorządowych (2.2). W opisie obu działań należałoby jednak wprowadzić zmiany wskazujące na to, że promocja niskoemisyjności powinna odnosić się nie tylko do oszczędzania energii oraz wyborów dotyczących transportu, ale również do upowszechniania wiedzy i postaw przyjaznych rozwojowi odnawialnych źródeł energii. Planowane działania powinny uzupełniać wszystkie interwencje w ramach Osi 2., a nie odnosić się wyłącznie do transportu publicznego. Dodatkowo, przedstawione w omawianych Działaniach w obrębie jednego typu projektu bardzo różne kierunki interwencji, jak np. modernizacja oświetlenia miejskiego czy kampanie edukacyjno-informacyjne, należy przyjąć za oddzielne typy

⁹ projekt z dnia 23 marca 2015 roku http://www.rpo.wzp.pl/sites/default/files/pliki/szoop_25032015.pdf

projektów, mają one bowiem bardzo zróżnicowany zakres, beneficjentów i potencjalnych odbiorców. Do szeroko zakrojonego katalogu beneficjentów wsparcia warto byłoby włączyć dodatkowo Lokalne Grupy Działania/Rybackie, jako szczególne partnerstwa będące często w uprzywilejowanej pozycji jeśli chodzi o skierowanie środków na najbardziej potrzebne na danym obszarze działania. W działaniach 2.1 i 2.2 dotyczących promocji niskoemisyjności sugeruje się ponadto przyjęcie szeregu limitów, w tym ograniczenie wysokości dofinansowania możliwego do uzyskania na cel wymiany oświetlenia na energooszczędne; tego typu działania są z reguły ekonomicznie opłacalne i mają krótki okres zwrotu i jako takie nie muszą być nadmiernie wspierane z funduszy unijnych. Natomiast dolny limit minimalnego wkładu własnego na poziomie 15% może stanowić przeszkodę dla skorzystania z dofinansowania przez wiele organizacji pozarządowych, które łączą często znaczne doświadczenie w prowadzeniu skutecznych działań edukacyjnych i informacyjnych z ograniczonymi możliwościami pozyskania środków na zapewnienie wkładu własnego.

W działaniach 2.3 – 2.6 dotyczących poprawy efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych, SzOOP słusznie przytacza definicje głębokiej modernizacji energetycznej oraz termomodernizacji; opisy działań, bądź też określone w uszczegółowieniu typy projektów, należałoby ponadto uzupełnić o indykatory katalog elementów głębokiej modernizacji możliwych do realizacji w ramach interwencji, np. wskazanie na możliwość instalacji źródła energii odnawialnej, wymiany systemów grzewczych i/lub chłodzących itp. Słusznie wprowadzony odnośnie projektów modernizacyjnych w budynkach mieszkalnych obowiązek instalacji systemów monitoringu i zarządzania energią powinien zostać rozciągnięty również na budynki publiczne, w tym budynki komunalne i socjalne będące w posiadaniu JST. Odnośnie działań dotyczących wymiany urządzeń grzewczych, SzOOP woj. zachodniopomorskiego powinien również w jasny i definitywny sposób wyłączyć możliwość dofinansowania instalacji do współspalania biomasy z węglem, a także wszelkie instalacje do spalania węgla, w tym w kogeneracji, nawet te o wyższej efektywności. Takie wsparcie byłoby niezgodne z logiką funduszy europejskich oraz sprzeczne z nadrzędnym celem Osi 2, jakim jest redukcja emisji dwutlenku węgla.

Zachodniopomorskie RPO w opisie działań z zakresu efektywności energetycznej wskazuje na potencjał projektów modernizacyjnych dla przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu. Niestety, ten godny pochwały zapis nie znalazł swojego odbicia w tekście uszczegółowienia. Proponuje się zatem, aby preferencję dla projektów zwalczających zjawisko ubóstwa energetycznego uwzględnić i rozwinąć w SzOOP, oraz odpowiednio ująć w kryteriach wyboru projektów. Oznacza to, że premiovane powinny być projekty dotyczące efektywności energetycznej w budynkach realizowane np. na obszarach strategicznej interwencji, na obszarach szczególnie zagrożonych występowaniem zjawiska ubóstwa (ekonomicznego i energetycznego), projekty realizowane przez podmioty zarządzające mieszkaniem komunalnymi lub socjalnymi lub w sektorze budownictwa socjalnego, lub

na obszarach i w budynkach, w których znaczna część mieszkańców pobiera zasiłki socjalne, w tym zasiłek energetyczny.

Odnośnie listy potencjalnych beneficjentów funduszy na efektywność energetyczną budynków, zarówno w sektorze publicznym jak i mieszkaniowym sugeruje się uwzględnić dodatkowo Lokalne Grupy Działania/Rybackie, jak również dostawców usług energetycznych w rozumieniu dyrektywy 2012/27/UE. Wsparcie powinno być także dostępne w oparciu o umowy o poprawę efektywności energetycznej, realizowane na rzecz beneficjenta przez dostawców usług energetycznych, czyli np. ESCO.

POE oceniają pozytywnie wyszczególnienie w SzOOP działania 2.11 dotyczącego Zastępowania konwencjonalnych źródeł energii źródłami odnawialnymi. Przewidywane i nieefektywne systemy grzewcze są jednym z głównych źródeł zanieczyszczeń powietrza, przyczyniają się również do utrzymywania się zjawiska ubóstwa energetycznego. Jednak opis działania 2.11 jest niejasny, nie precyzuje bowiem o jakie źródła energii chodzi i do kogo działanie jest skierowane. W przypadku, jeśli działanie odnosi się do wymiany źródła ciepła m. in. w budynkach jednorodzinnych, wymiana ta powinna być poprzedzona zwiększeniem efektywności energetycznej budynku, co najmniej do standardu obowiązującego w aktualnych przepisach. Umożliwi to instalację źródła ciepła o mniejszej mocy, dokładnie dostosowanego do zmniejszonego zapotrzebowania danego budynku na energię. Projekty powinny szczególnie przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu, zabronione powinno być również dofinansowanie instalacji do spalania węgla lub współspalania węgla z biomasą.

RPO zachodniopomorskie w opisie priorytetu dotyczącego rozwoju wykorzystania odnawialnych źródeł energii zauważa potencjał i korzyści z budowy systemu rozproszonego, zakłada też możliwość wytwarzania energii na własne potrzeby. Niestety, te obiecujące zapisy nie zostały rozwinięte w SzOOP, a energia prosumencka i obywatelska, podobnie jak postulowana przez POE preferencja dla mikro i małych instalacji OZE, zostały w obecnej wersji uszczegółowienia zupełnie pominięte. Odnośnie do przywoływanych w RPO WZ ograniczeń lokalizacyjnych dla dużych instalacji OZE, wynikających m.in. z różnych form ochrony przyrody, należy zauważyć, że mikroinstalacje są w zasadzie wolne od podobnych ograniczeń i przeważająca większość gospodarstw domowych, rolnych lub małych przedsiębiorstw ma warunki do produkcji energii odnawialnej na własne potrzeby¹⁰. Dodatkowo mając na uwadze potencjał małej, lokalnej energetyki dla zrównoważonego rozwoju regionu, budowy trwałych zielonych miejsc pracy oraz tworzenia lokalnej niezależności energetycznej, proponuje się, aby w SzOOP przyjąć oddzielny typ projektu dedykowany właśnie wsparciu budowy mikroinstalacji prosumenckich, których właścicielami byłiby zachodniopomorscy mieszkańcy i przedsiębiorcy.

¹⁰ Krajowy Plan Rozwoju Mikroinstalacji Odnawialnych Źródeł Energii, Instytut Energetyki Odnawialnej, 2013.

Jednym z elementów wymagających uzupełnienia odnośnie działania 2.12 dotyczącego OZE, szczególnie w świetle preferencji, jakiej SzOOP udziela produkcji energii w instalacjach wykorzystujących biomasę i biogaz, jest wprowadzenie stosownych ograniczeń, które zapewnią, że biomasa wykorzystywana na cele energetyczne będzie pochodziła ze zrównoważonych, bezpiecznych dla środowiska źródeł. Zapisy SzOOP powinny zatem zawierać preferencję dla pozyskiwania energii z odpadów organicznych, przede wszystkim przy produkcji biogazu, a także dla instalacji wykorzystujących lokalnie wytwarzane surowce. Lokalne pochodzenie biomasy zapewni nie tylko ograniczenie emisji gazów cieplarnianych ze względu na brak konieczności transportu surowców na duże odległości, będzie również wspierać lokalny rozwój i niezależność energetyczną. Dodatkowym elementem, pominiętym w obecnej wersji SzOOP, jest konieczność definitywnego wyłączenia możliwości dofinansowania instalacji spalających pełnowartościowe drewno lub zboże, jak również wszelkich instalacji do współspalania biomasy z węglem, oraz generacji w skojarzeniu opartej na węglu, również w działaniu 2.14 dotyczącym kogeneracji. Sugeruje się, aby zapisy te zawrzeć w treści SzOOP oraz ująć ich odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów.

Jeśli chodzi o wykorzystanie mechanizmu finansowania krzyżowego, SzOOP przewiduje taką możliwość wyłącznie w przypadku działań z zakresu niskoemisyjnego transportu. Wydaje się to zaskakujące, szczególnie ze względu na potencjał jako uzupełnienie o działania „miękkie” inwestycji infrastrukturalnych w OZE i efektywność energetyczną ma dla zwiększenia świadomości mieszkańców regionu o korzyściach płynących z rozwoju zielonej energetyki. Dodatkowo, zapisy RPO w części dotyczącej przedsięwzięć polegających na zastępowaniu wysokoemisyjnych źródeł energii instalacjami OZE, wprost wskazują na możliwość wsparcia tego typu projektów finansowaniem krzyżowym w celu podniesienia kompetencji pracowników. Zaleca się zatem umożliwienie wykorzystania mechanizmu cross-financingu również w działaniach dotyczących energii odnawialnej oraz efektywności energetycznej budynków, oraz przeznaczenie na ten cel adekwatnych alokacji finansowych.

W porównaniu z innymi województwami, zachodniopomorskie jest jednym z regionów które przeznaczają stosunkowo najmniejszą ilość całości dostępnych mu środków z EFRR na cel tematyczny dotyczący gospodarki niskoemisyjnej, na poziomie niecałych 19%. Zgodnie z przyjętymi w RPO kategoriami interwencji, w ramach planowanych działań, najwyższe wsparcie otrzyma produkcja energii z biomasy (ok. 39 mln euro) oraz transport - infrastruktura niskoemisyjnego transportu miejskiego (68 mln euro). Podczas gdy podział łącznej alokacji na efektywność energetyczną pomiędzy działania w sektorze publicznym i mieszkaniowym jest równomierny, niepokoi stosunkowo niewielka wysokość alokacji – łącznie jest to 40,5 mln euro, po ok. 20 mln w każdym z sektorów. Na tle kwoty 20 mln euro, którą województwo chce wspierać budowę ścieżek rowerowych i pieszych, oraz mając na uwadze ogromny potencjał stymulowania trwałego, zrównoważonego rozwoju

gospodarczego, który posiadają inwestycje w efektywność energetyczną, zaplanowane wsparcie wydaje się nieadekwatne do potrzeb. Proponuje się podniesienie alokacji na modernizację energetyczną budynków, w szczególności mieszkalnych, oraz odzwierciedlenie zmiany w przyjętych wskaźnikach produktu dla działań.

Adaptacja do zmian klimatu

Działania związane z adaptacją do zmian klimatu (w miastach i poza nimi), zarządzaniem ryzykiem klęsk żywiołowych związanych z tymi zmianami i ratownictwem umieszczono w osi priorytetowej III: Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu. Są to 4 działania o nazwach: Ochrona zasobów wodnych (3.1), Zarządzanie ryzykiem powodziowym (3.2), Poprawa stanu środowiska miejskiego (3.3) i Adaptacja do zmian klimatu (3.4) i o zaplanowanym wsparciu odpowiednio: 6 mln, 16,5 mln, 4,2 mln i 3,3mln EUR. W kontekście zaproponowanego podziału na działania, POE rekomendują uporządkowanie typów projektów przypisanych tym działaniom oraz adekwatne do proponowanych typów projektów objętych danym działaniem – zmianę ich nazw. Należy zmienić nazwę działania 3.1 adekwatnie do jego opisu, w tym ze względu na zaplanowane działania techniczne, na: Ochrona wód i rozwój małej retencji lub, co byłoby rozwiązaniem pożądanym, zrezygnować z wszelkich działań technicznych niezwiązanych ze wzrostem naturalnej retencji, poprawą stanu ekosystemów wodnych i od wód zależnych (pozostawiając nazwę bez zmian). Należy zmienić nazwę działania 3.3 na: Adaptacja do zmian klimatu na obszarach zurbanizowanych. Dzięki temu nazwa działania stanie się adekwatna do przedmiotu wsparcia, nie będzie sugerować, że w działaniu 3.3 podejmowane są inne niż adaptacyjne działania poprawiające stan środowiska miejskiego, będące w rzeczywistości w innych osiach priorytetowych. Należy również, a raczej przede wszystkim, zmienić nazwę działania 3.4 na: Wsparcie systemów prognozowania i ostrzegania oraz służb ratowniczych. POE zwracają uwagę, iż monitoring stanu środowiska i systemy wczesnego ostrzegania i reagowania w kontekście zmian klimatu (miasta i obszary wiejskie) jest tylko jednym z wielu kierunków działań adaptacyjnych wskazanych w SPA2020. W kontekście zaproponowanych alokacji, POE stoją na stanowisku, iż alokacja na działanie 3.2 przewidujące wsparcie dla działań technicznych w zakresie zarządzania ryzykiem powodzi powinna być adekwatna do zapisów SPA2020 i Strategii adaptacji do zmian klimatu UE (mówiących o priorytecie dla rozwiązań nietechnicznych, nie oddziałujących negatywnie na środowisko, opartych o potencjał ekosystemów). W aktualnym SZOOP, wobec alokacji przeznaczonych na działania 3.1 i 3.2, preferowane są rozwiązania techniczne, co jest niezgodne z dokumentami strategicznymi w zakresie adaptacji.

POE apelują o uszczegółowienie opisu typów projektu działania 3.1 i 3.2 – wymienienie ich w SZOOP. Bez uszczegółowienia opisu w pkt 13 dla tych działań SZOOP nie wychodzi poza zapisy RPO i nie spełnia swej uszczegółowiającej w stosunków do zapisów Programu roli. Co więcej, bez tego, niejasna jest różnica pomiędzy działaniem 3.1 a 3.2. Zdaniem POE konieczne jest rozszerzenie katalogów typów projektów o wynikające z kierunków działań określonych w SPA2020: renaturyzację i rozwój

terenów zalewowych oraz rewitalizację obszarów wodno-błotnych. SZOOP perspektywy 2014-2020 powinien uwzględniać ustalenia tego dokumentu strategicznego¹¹. Podobnie, należy uszczegółowić opis typów projektu dla działania 3.3 – wymienić: tworzenie powierzchni biologicznie czynnych, w tym rozwój powierzchni trawiastych, zielone dachy itp., zamiana – rewitalizacja - powierzchni utwardzonych na nieutwardzone; retencjonowanie wód opadowych, w tym w zbiornikach zamkniętych, z możliwością wykorzystania w okresie suszy itp., budowa i przebudowa kanalizacji deszczowej z elementami umożliwiającymi magazynowanie odprowadzanych wód deszczowych itp. Zdaniem POE, należy rozszerzyć katalog beneficjentów działania 3.1 adekwatnie do katalogów dla działań 3.2, 3.3 i 3.4. Ograniczanie beneficjentów do samorządu województwa jest nieuzasadnione. Przedsięwzięcia w ramach działania 3.1 mogą być z powodzeniem realizowane przez innych beneficjentów np. organizacje pozarządowe, jednostki odpowiedzialne za ochronę przyrody itp. Rozszerzenie katalogu beneficjentów poprawi wdrażanie RPO.

POE rekomendują, by dla działania 3.1 wskazać wskaźniki rezultatu bezpośredniego, w tym powiązane z ostatecznymi odbiorcami wsparcia (a nie wskaźniki produktu): Liczba mieszkańców województwa odnoszących korzyści z rozwoju naturalnej retencji i wsparcia dla ekosystemów wodnych i od wód zależnych [osoby], Powierzchnia ekosystemów wodnych i od wód zależnych o właściwym stanie ochrony zapewnionym w wyniku realizacji działania [ha]. Odniesienie się do liczby mieszkańców pozwoli lepiej monitorować skutki wdrażania RPO dla grupy docelowej działania 3.1. Aktualnie proponowany wskaźnik ma charakter wskaźnika produktu, a nie rezultatu. Drugi z proponowanych przez POE wskaźników jest adekwatny do aktualnej nazwy działania 3.1 ujętej w projekcie SZOOP. Zdaniem POE, należy dla działania 3.2 zaprojektować wskaźnik rezultatu bezpośredniego odnoszący się do korzyści ostatecznych odbiorców wsparcia tj. liczba mieszkańców województwa odnoszących korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej [osoby]. Odniesienie się do liczby mieszkańców pozwoli na lepsze śledzenie skutków realizacji RPO dla mieszkańców województwa. Aktualnie proponowany w SZOOP wskaźnik ma również, jak w przypadku działania 3.1, charakter wskaźnika produktu, a nie rezultatu. Podobnie, POE proponują zmienić wskaźnik rezultatu bezpośredniego działania 3.3, wiążąc go z ostatecznymi odbiorcami wsparcia – mieszkańcami województwa, na: Liczba mieszkańców miast, w których podjęto działania związane z zabezpieczeniem przed skutkami niekorzystnych zjawisk pogodowych [osoby]. Dla działania 3.4 należy zaprojektować wskaźnik rezultatu bezpośredniego: Liczba mieszkańców objętych działaniem systemów monitorowania zagrożeń i wczesnego ostrzegania [osoby] oraz przeformułować wskaźnik dotyczący wsparcia sprzętowego, z uwzględnieniem ostatecznych odbiorców wsparcia, na: Liczba mieszkańców objęta zasięgiem działania służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof [osoby].

¹¹ którego powstanie było elementem warunkowości ex-ante

POE rekomendują, by dla działania 3.1 pozostawić wskaźnik odnoszący się do obiektów małej retencji z podkreśleniem, że włączona w tym miejscu powinna być naturalna retencja. Pozostałe wskaźniki produktu muszą odnosić się do opisu działania 3.1 zawartego w pkt 9: Długość zrenaturyzowanych cieków wodnych [km], Liczba projektów na rzecz zwiększania retencji dolinowej oraz ochrony i rozwoju obszarów wodno-błotnych, terenów zalewowych [szt.] itp. Wskaźniki muszą odpowiadać nazwie działania 3.1 oraz zapisom SPA2020 i Strategii adaptacji do zmian klimatu UE, w tym omówionym wcześniej priorytetom podkreślanych w tych dokumentach. Zdaniem POE, z listy wskaźników produktu należy usunąć wskaźniki powtarzające tę samą informację, wobec zaproponowanych wskaźników : liczba wybudowanych urządzeń... oraz liczba przebudowanych urządzeń..., należy zrezygnować ze wskaźnika: liczba urządzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej. Podobnie, z listy wskaźników produktu działania 3.3 należy również usunąć wskaźniki redundantne, wobec zaproponowanych wskaźników : długość wybudowanej sieci kanalizacji... oraz długość przebudowanej sieci kanalizacji, należy zrezygnować ze wskaźnika: długość sieci kanalizacji deszczowej. Do listy wskaźników produktu działania 3.3 należy dodać adekwatne do opisu działania zawartego w pkt 9: ilość retencionowanej wody [m³], wielkość zrewitalizowanych powierzchni utwardzonych [m²], wielkość utworzonych powierzchni biologicznie czynnych [m²]. Dodanie nowych wskaźników produktu pozwoli na monitorowanie wdrażania działania w pełnym, założonym zakresie. POE rekomendują również, by zmodyfikować wskaźnik produktu działania 3.4 na: Liczba zakupionego sprzętu do prowadzenia akcji ratunkowych i usuwania skutków katastrof [szt.]. Korzyści dla mieszkańców w wyniku wdrażania RPO są bowiem wskaźnikiem rezultatu bezpośredniego.

Przyjęcie trybu pozakonkursowego powinno być wyjątkiem, a nie regułą i towarzyszyć mu musi wskazanie inwestycji strategicznych przewidzianych do wsparcia w ramach działań 3.1 i 3.2. W SzOOP się ich nie wymienia, co wobec niesprecyzowanych w pkt 13 typów projektów upośledza zasadność przyjęcia dla wyboru projektów trybu pozakonkursowego.

Rezygnacja ze stosowania mechanizmu cross-financingu w działaniach 3.1-3.4 nie jest zdaniem POE uzasadniona. POE postulują zaplanowanie stosowania mechanizmu 1) w zakresie kampanii informacyjnych skierowanych do społeczeństwa podnoszących świadomość w zakresie adaptacji do zmian klimatu, w tym roli ekosystemów wodnych i od wód zależnych (3.1), i indywidualne kwalifikacje obywateli ułatwiających w przyszłości zarządzanie kryzysowe (3.1, 3.2, 3.3, 3.4); 2) w zakresie: nabycia dodatkowych kompetencji związanych z obsługą urządzeń ochrony przeciwpowodziowej (3.2); 3) w zakresie nabycia dodatkowych kompetencji związanych z obsługą systemów i urządzeń zarządzania kryzysowego oraz sprzętu ratowniczego (3.4). Wartość cross-financingu należy ustalić na poziomie 10% finansowania unijnego w ramach projektu. Zdaniem POE, zaplanowanie wsparcia na podnoszenie umiejętności, kwalifikacji, a w przypadku społeczeństwa – także na podnoszenie świadomości w zakresie zagrożeń związanych ze zmianami klimatu, w tym roli

ekosystemów wodnych i od wód zależnych w adaptacji do nich, zwiększy efekty projektu, utrzyma pozytywne jego rezultaty w dłuższej perspektywie czasu, zapewni dłuższą trwałość projektów.

Ochrona przyrody / edukacja ekologiczna

Ochronę przyrody i edukację ekologiczną ujęto w SzOOP w ramach osi priorytetowej IV Naturalne otoczenie człowieka w działaniach 4.3 Ochrona różnorodności biologicznej (na działanie przewidziano 4 950 000 EUR), 4.4 Wsparcie nieinfrastrukturalnych form ochrony przyrody (2 885 000 EUR), 4.5 Kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację (385 000 EUR), 4.6 Wsparcie infrastrukturalnych form ochrony przyrody (14 655 000 EUR) i 4.7 Wsparcie ośrodków rehabilitacji dziko żyjących zwierząt (282 500 EUR). Tematyka działań realizowanych w ramach osi wykazuje w porównaniu z innymi województwami spore rozwinięcie na poziomie doszczegółowienia działań i alokacji na nie. Jednak analiza alokacji wskazuje na niespójność wsparcia z celem, którym jest wzmocnienie mechanizmów ochrony różnorodności biologicznej w regionie.

Dla zapewnienia rzeczywistej ochrony różnorodności biologicznej w regionie POE postulują dokonanie przesunięć w **alokacjach** pomiędzy poszczególnymi działaniami. Wnioskowane przesunięcia mają zapewnić, aby alokacje na działania były adekwatne z przeznaczeniem środków w ramach kategorii interwencji kod 085 "Ochrona i zwiększanie różnorodności biologicznej, ochrona przyrody i zielona infrastruktura" (wg Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego - 2014 - 2020 na tę kategorię powinno być przeznaczone 25.000.000 EUR - dane wg tabeli 7-11 w RPO WZ str. 180).

Ustalona w ramach RPO WZ alokacja na działania dotyczące ochrony przyrody w ramach kategorii interwencji kod 085 "Ochrona i zwiększanie różnorodności biologicznej, ochrona przyrody i zielona infrastruktura" (25 mln EUR) wyraźnie precyzuje na co powinny być przeznaczone środki - powinny one dotyczyć czynnej ochrony przyrody. Tymczasem rzeczywista dystrybucja środków w ramach działań w SzOOP znacząco odbiega od celu wsparcia - jakim jest ochrona przyrody. Na najbardziej potrzebne dla ochrony przyrody działania (ochrona in situ) przeznaczono niewiele ponad 10% alokacji w ramach kodu 85 (na działanie 4.4 Wsparcie nieinfrastrukturalnych form ochrony przeznaczono tylko 2 885 000 EUR). Kwota ta jest szczególnie niska w porównaniu z kwotą na działanie 4.6 Wsparcie infrastrukturalnych form ochrony przyrody i krajobrazu 14 655 000 EUR (sens działania opiera się w dużej mierze na rozwoju produktu turystycznego - a nie na ochronie przyrody).

W związku z powyższym POE postulują aby znacząco zwiększyć środki z zakresu czynnej ochrony przyrody. Alokacja powinna być adekwatna z przeznaczeniem środków w ramach kategorii interwencji kod 085 "Ochrona i zwiększanie różnorodności biologicznej, ochrona przyrody i zielona infrastruktura". Proponuje się, aby była to kwota co najmniej 12 500 00 EUR, czyli 50% środków w ramach alokacji na kategorię interwencji kod 085 "Ochrona i zwiększanie różnorodności biologicznej,

ochrona przyrody i zielona infrastruktura". Ustalona w ramach RPO WZ alokacja na działania dotyczące ochrony przyrody, w tym na "działanie 4.4 Wsparcie nieinfrastrukturalnych form ochrony" w ramach kategorii interwencji kod 085 (25 mln EURO) wyraźnie precyzują na co powinny być przeznaczone środki - tymczasem rzeczywista ich dystrybucja w ramach działań w SxOOP znacząco odbiega od celu wsparcia.

POE wnoszą też, aby znacznie zwiększyć alokację na działanie 4.5 Kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację, bowiem w projekcie SzOOP wynosi zaledwie 385 000 EUR. W porównaniu z alokacjami na inne działania jest to niewiele - tym bardziej, że w projekcie SzOOP w działaniach "przyrodniczych" nie przewidziano stosowania instrumentu cross-financing.

W odniesieniu do zakładanych w SZOOP **rezultatów bezpośrednich** POE postulują w działaniach 4.3 Ochrona różnorodności biologicznej; 4.4 Wsparcie nieinfrastrukturalnych form ochrony przyrody; 4.6 Wsparcie infrastrukturalnych form ochrony przyrody i krajobrazu usunąć nieadekwatne wskaźniki rezultatu: "1. Zasięg zrealizowanych przedsięwzięć edukacyjno-promocyjnych oraz informacyjnych [osoby], 2. Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne [szt.]" i przyjąć adekwatne, odnoszące się do celu, jakim jest wzmocnienie mechanizmów ochrony przyrody, a nie rozwoju produktu turystycznego, czy też działań promocyjnych.

Podobne uwagi odnoszą się do **wskaźników produktu**. W działaniu 4.3 Ochrona różnorodności biologicznej POE zalecają usunąć nieadekwatne wskaźniki produktu "5. Liczba wspartych obiektów turystycznych i rekreacyjnych [szt.], 6. Liczba wybudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych [szt.], 7. Liczba przebudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych [szt.]" Podobnie w działaniu 4.4 Wsparcie nieinfrastrukturalnych form ochrony przyrody POE postulują usunięcie nieadekwatnych wskaźników produktu: "3. Długość szlaków turystycznych [km], 4. Długość utworzonych szlaków turystycznych [km], 5. Długość odnowionych szlaków turystycznych [km]." Przyjęcie nieadekwatnych do celu wskaźników produktu najbardziej wyraziste jest w działaniu 4.6 Wsparcie infrastrukturalnych form ochrony przyrody i krajobrazu, gdzie przyjęto następujące wskaźniki " 4. Długość utworzonych szlaków turystycznych [km], 5. Długość odnowionych szlaków turystycznych [km], 6. Liczba wspartych obiektów turystycznych i rekreacyjnych [szt.], 7. Liczba wybudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych [szt.], 8. Liczba przebudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych [szt.]" Wskaźniki nieadekwatne do celu i typów projektów (np. "zapewnienie ciągłości istnienia chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów wraz z ich siedliskami") oraz niespójne z kategorią interwencji kod 085 "Ochrona i zwiększanie różnorodności biologicznej, ochrona przyrody i zielona infrastruktura". Wskaźniki powinny odnosić się do celu jakim jest wzmocnienie mechanizmów ochrony przyrody, a nie rozwoju produktu turystycznego."

Transport

Transport jest wspierany w:

- **osi priorytetowej II. Gospodarka niskoemisyjna, działania:**
 - 2.3 Transport miejski,
 - 2.4 Transport miejski w ramach Strategii ZIT dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego,
 - 2.5 Transport miejski w ramach Strategii ZIT dla Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego,
 - 2.6 Transport miejski w ramach Kontraktów Samorządowych
- **osi priorytetowej V. Zrównoważony transport, działania:**
 - 5.1 Budowa i przebudowa dróg regionalnych (wojewódzkich),
 - 5.2 Budowa i przebudowa dróg lokalnych (gminnych i powiatowych) w ramach Strategii ZIT dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego,
 - 5.3 Budowa i przebudowa dróg lokalnych (gminnych i powiatowych) w ramach Strategii ZIT dla KKB Obszaru Funkcjonalnego,
 - 5.4 Budowa i przebudowa dróg powiatowych,
 - 5.5 Budowa, przebudowa i rehabilitacja regionalnych linii kolejowych
 - 5.6 Zakup i modernizacja taboru kolejowego na potrzeby przewozów regionalnych
 - 5.7 Budowa, rozbudowa lub modernizacja ogólnodostępnej infrastruktury szlaków żeglownych, utrzymanie dróg wodnych.

Typy projektów w działaniach dot. transportu miejskiego (2.3-2.6) nie zawierają kilku istotnych elementów infrastruktury transportu publicznego: wyznaczania pasów ruchu tylko dla komunikacji publicznej (ewent. z dopuszczeniem ruchu rowerowego), przebudowy sygnalizacji na dającą priorytet pojazdom komunikacji miejskiej, dynamicznej informacji pasażerskiej uwzględniającej rzeczywiste położenie pojazdów. Pozytywem jest natomiast fakt, że zawierają zapisy o budowie infrastruktury rowerowej, a inwestycje w drogi są jedynie uzupełniającym elementem projektu. Aprobata wymaga także fakt, iż w przypadku zakupu taboru preferowany będzie tabor o napędzie alternatywnym (a napęd dieslowy pod warunkiem spełnienia standardu co najmniej Euro VI jedynie dopuszczony). Rekomenduje się uzupełnienie typów projektów o wymienione wyżej działania.

Opisy działań drogowych (5.1-5.4) są wyjątkowo lapidarne w porównaniu do SzOOP innych województw, a nawet do opisów innych działań w SzOOP, nie określają szczegółowo dopuszczalnych zakresów projektów. Pozytywnym ewenementem na tle SzOOPów innych województw jest to, że wpisano typy projektów dotyczące tras rowerowych wzdłuż dróg oraz przebudowy dróg w celu poprawy bezpieczeństwa. Oznacza to, że takie przedsięwzięcia są dopuszczone jako samodzielne projekty, a nie tylko jako elementy budowy lub przebudowy odcinków dróg.

W działaniu 5.5 określono jako podstawowy typ projektu projekt polegający na rewitalizacji linii kolejowej nr 210 na odc. Runowo - Pomorskie. Zawarto zbyt szczegółowy opis zakresu tego projektu. Może to powodować problemy w przypadku zmiany zakresu projektu na dalszych etapach jego przygotowania. Opis należy skrócić, ograniczając do haseł rodzaje działań. Drugim typem projektów jest rewitalizacja sieci kolejowej o znaczeniu regionalnym opisany jest z kolei zbyt lapidarnie. Nie wynika z tego opisu, aby możliwa była przebudowa czy budowa nowych przystanków kolejowych, modernizacja dworców, tworzenie węzłów przesiadkowych, czy budowa krótkich odcinków nowych linii (np. przedłużenie linii Sławno - Darłowo do Darłówka). Rekomenduje się uzupełnienie punktu o te elementy. Dla działań 5.6 i 5.7 brak uwag.

Beneficjentów określono prawidłowo, wpisując wszystkie instytucje, które mogłyby przygotować przewidziane projekty. Jedynym wyjątkiem są działania 5.5-5.4, gdzie wymieniono tylko jednostki samorządu terytorialnego, a brakuje ich jednostek organizacyjnych, a to przecież zarządy dróg gmin i powiatów powinny być beneficjentami w tych działaniach – należy uzupełnić. Ponadto warto by wskazać także Inspekcję Transportu Drogowego, aby umożliwić realizację projektów związanych z wyposażaniem dróg w fotoradary, gdyż to ona ustawowo odpowiedzialna jest za obsługę tego typu urządzeń. Do beneficjentów dla działania 5.5, w przypadku rozszerzenia typów projektów zgodnie z niniejszymi rekomendacjami, należałoby dodać także jednostki samorządu terytorialnego, ich jednostki organizacyjne i spółki oraz przewoźników kolejowych.

W żadnym z działań transportowych z wyjątkiem 5.5 nie określono wskaźnika rezultatu. Naszym zdaniem powinien nim być w przypadku działań 2.3-2.6 „udział komunikacji miejskiej w przewozach (% pas*km)”. W działaniu 5.5 wskaźnik rezultatu powinien być zmieniony na: „udział kolei w przewozach pasażerskich (% pas*km)”- zamiast: „liczba przewozów pasażerskich na przebudowanych lub zmodernizowanych liniach kolejowych. Taki sam wskaźnik rezultatu należałoby wpisać w działaniu 5.6. W działaniach 2.3-2.6 cel zdefiniowano jako „ograniczenie spadku liczby osób podróżujących komunikacją miejską”. Naszym zdaniem powinien być on zdefiniowany jako: „zwiększenie udziału komunikacji miejskiej w przewozach”. Do wskaźników produktu w tych działaniach należałoby dodać następujące:

- „długość stworzonych pasów ruchu tylko dla komunikacji publicznej (ewent. z dopuszczeniem rowerów)”;
- „liczba skrzyżowań z priorytetem dla pojazdów komunikacji publicznej”.

Wskaźniki produktu w pozostałych działaniach są właściwe.

Do trybu wyboru projektów, poziomu dofinansowania, zasad i planowanego zakresu stosowania cross-finansingu nie ma uwag. Minimalne i maksymalne kwoty wsparcia przedsięwzięć nie zostały określone.

Jak wskazano w części B podkreślić należy wysoką alokację na projekty kolejowe, wodne i komunikacji miejskiej w stosunku do alokacji na projekty drogowe. W działaniach drogowych zwraca uwagę przeznaczenie na drogi inne niż wojewódzkie jedynie 15% alokacji. Może to prowadzić do niedoboru środków na rozwój dróg niższych kategorii. W alokacji kolejowej aż 75 mln EUR przeznaczono na tabor wobec jedynie 35 mln na infrastrukturę. Uważamy to za błąd, gdyż projekty taborowe, zwłaszcza duże (tabor elektryczny, a zwłaszcza tabor dla kolei metropolitalnej) mogą być z powodzeniem finansowane z POIiŚ, tak jak w dotychczasowej perspektywie. Kwota na infrastrukturę kolejową pozostała niewielka i zapewne nie wystarczy na wiele oprócz projektu kluczowego, którym jest rewitalizacja linii kolejowej nr 210 na odc. Runowo – Pomorskie. Chociaż jest to z pewnością projekt potrzebny i uzasadniony, to zapewne kwota ta nie wystarczy na wiele więcej, a potrzeby są spore. Rekomenduje się przeniesienie części planowanych projektów taborowych do POIiŚ i przesunięcie co najmniej 35 mln EUR na infrastrukturę. Z kwoty tej należałoby zrealizować w pierwszej kolejności rewitalizację linii Sławno – Darłowo z przedłużeniem do Darłówka (częściowo z wykorzystaniem bocznicy do jednostki wojskowej, rewitalizację linii Stargard Szczeciński – Pyrzyce, Wysoka Kamieńska – Kamień Pomorski, kolei wąskotorowych (Koszalińskiej oraz Nadmorskiej – II etap), przebudowę i budowę nowych przystanków, tworzenie węzłów przesiadkowych oraz dynamicznej informacji pasażerskiej.

Rekomenduje się dodanie do limitów i ograniczeń dla wszystkich typów projektów wymogu przeprowadzenia rzetelnych (dobra informacja, dostępność pełnych materiałów, w tym projektowych, raport z rozpatrzenia nadesłanych uwag) konsultacji społecznych. Ponadto dla działań drogowych rekomenduje się dodanie następujących wymogów:

- realizacji ciągłej infrastruktury dla bezpiecznego i wygodnego poruszania się pieszych oraz rowerzystów na długości odcinka objętego projektem;
- zakazu pogarszania warunków ruchu pojazdów komunikacji publicznej;
- stosowania nowoczesnych rozwiązań gwarantujących wysoki poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego (potwierdzonych przeprowadzeniem audytu brd), w tym na drogach wojewódzkich zawarcia systemów automatycznego nadzoru nad prędkością.

Dla działania 5.5 rekomenduje się dodanie wymogu spełniania przez infrastrukturę do obsługi pasażerów (perony, dojścia) wymogów TSI PRM i karty UIC-741-OR, w szczególności wysokość peronów musi być dostosowana do wysokości przewidywanego taboru (0,76 m dla taboru elektrycznego i 0,55 m dla spalinowego, a odległość krawędzi peronu 1650 mm od osi toru).

Gospodarka odpadami

RPO i SzOOP umieszczają wsparcie dla gospodarki odpadami w ramach Osi priorytetowej 3. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu, jako priorytet inwestycyjny 6.a. działania 3.7 odpady komunalne i 3.8 odpady niebezpieczne.

Ze źródeł unijnych Województwo Zachodniopomorskie przeznacza na gospodarkę odpadami komunalnymi 15 mln EUR oraz na gospodarkę odpadami niebezpiecznymi 3 mln EUR¹². SzOOP nie wykazuje dodatkowych środków z krajowych źródeł publicznych oraz prywatnych. Nie będzie stosowany mechanizm finansowania krzyżowego. Nie określono minimalnej i maksymalnej wartości projektu. Maksymalny poziom dofinansowania wydatków kwalifikowanych w przypadku projektów nie objętych pomocą publiczną może wynieść 85%. Projekty będą wybierane w trybie konkursowym, a za ich nabór i ocenę będzie odpowiadać Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie.

Warunkiem wsparcia inwestycji jest ich uwzględnienie w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami (WPGO), którego aktualizacja zakończy się do końca 2016 r. Władze wojewódzkie odpowiedzialne za przygotowanie i realizację RPO oraz WPGO powinny zapewnić, że zapisy obu dokumentów strategicznych są spójne, spełniają zasady zrównoważonego rozwoju oraz uwzględniają uwagi zgłaszane przez pozarządowe organizacje ekologiczne.

Cel szczegółowy programu dla obu rodzajów odpadów został zdefiniowany w RPO i SzOOP jako *zmniejszona ilość odpadów deponowanych na składowiskach*.

Wskaźniki rezultatu zdefiniowano jako *udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych oraz odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów*. Zwracamy uwagę, że drugi wskaźnik nie ma zastosowania po wejściu znowelizowanej ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach – gminy mają obowiązek prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów i objęcia jej systemem wszystkich mieszkańców. Ponadto zebranie selektywnie odpadów nie oznacza jeszcze ich właściwego zagospodarowania – poddania recyklingowi. Tak też wynika ze sprawozdania z realizacji WPGO w Województwie Zachodniopomorskim. W latach 2011 – 2013 odsetek masy odpadów komunalnych zebranych selektywnie i poddanych recyklingowi wyniósł zaledwie od 10.16% do 30.64%, a dla recyklingu organicznego od 11.32% do 13.43%.¹³

POE uważają, że oba powyższe wskaźniki należałoby zastąpić jednym, zdefiniowanym jako *ilość odpadów poddawanych recyklingowi*. Pozwoliłoby to nie tylko na ilościową, ale przede wszystkim jakościową ocenę efektywności realizowanych projektów. Docelowy wskaźnik powinien być zweryfikowany w oparciu o analizy, które zostaną wykonane w trakcie aktualizacji WPGO.¹⁴

¹² 1.12% uzyskanego finansowania z EFRR.

¹³ Sprawozdanie z realizacji Planu gospodarki odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego za lata 2011 - 2013. Szczecin 2014 r.

¹⁴ Uwaga: Unia Europejska rozpoczęła w 2015 r. prace nad pakietem dyrektyw określanych zbiorczo jako gospodarka w obiegu zamkniętym (*circular economy*). W ich wyniku mogą zostać przyjęte regulacje znacznie podnoszące obecnie obowiązujące poziomy odzysku i recyklingu odpadów. Zakłada się wprowadzenie do 2020 r. m.in. całkowitego zakazu

Zdaniem POE, warunkiem udzielenia wsparcia z RPO dla instalacji odpadów komunalnych powinno być spełnienie przez nie co najmniej następujących łącznych kryteriów: (1) przetwarzają odpady zebrane selektywnie, (2) mają zagwarantowane dostawy odpowiedniej ilości i jakości surowców tak, że pracują z pełną nominalną wydajnością, (3) mają zagwarantowany odbiór surowców do recyklingu lub wytwarzają produkty znajdujące zbyt na rynku, (4) produktem nie jest „paliwo alternatywne”, ale surowiec do recyklingu materiałowego i organicznego, (5) gwarantują osiągnięcie co najmniej wskaźnika rezultatu RPO 3.7., (6) są konkurencyjne i efektywne finansowo. Ponadto beneficjenci RPO powinni obligatoryjnie prowadzić działania informacyjno-edukacyjnych wśród społeczności lokalnych w zakresie przeciwdziałania powstawaniu odpadów, segregacji i recyklingu.

Z racji relatywnie niewielkich środków dostępnych w Programie, sugerujemy zrezygnowanie z możliwości udzielania wsparcia instalacjom do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów pracującym w oparciu o zmieszane odpady komunalne, i których produkt nadaje się jedynie do składowania. Tym bardziej, że łączna wydajność instalacji dla zmieszanych odpadów komunalnych, w tym MBP i budowanej spalarni, wyniesie w najbliższym czasie co najmniej 1 124 100 Mg, czyli więcej niż faktyczne potrzeby województwa.

Fundusze Programu powinny być skoncentrowane na działaniach dotyczących zapobiegania odpadom u źródeł ich powstawania oraz zwiększenia poziomów odzysku i recyklingu odpadów. Stąd zupełnie niezrozumiałe i nie do zaakceptowania jest usunięcie z ostatniej wersji RPO (z dn. 15.06.15) wszystkich zadań służących przeciwdziałaniu powstawaniu odpadów. Propozycje ujęte w poprzedniej wersji RPO (1.2) były modelowe i w pełni zgodne z hierarchią postępowania z odpadami. POE postulują ich przywrócenie, przynajmniej w formie w jakiej zostały zaproponowane uprzednio:

- centra napraw produktów, które właściciele chcieliby w dalszym ciągu użytkować;
- punkty odbioru tekstyliów oraz urządzeń nadających się do użytkowania w celu dalszej ich dystrybucji dla osób potrzebujących;
- banki żywności gromadzące i dystrybuujące żywność o krótkim czasie pozostającym do upływu terminu ich przydatności do spożycia;
- punkty wymiany produktów dające możliwość pozostawienia sprawnych, a już niepotrzebnych (np. urządzeń domowych) i pobrania innych użytecznych rzeczy;
- giełdy wymiany różnych produktów oraz ubrań i obuwia organizowane cyklicznie lub sieci ponownego użycia (produktów, które mogłyby być użytkowane przez kolejnych właścicieli).

składowania i spalania odpadów nadających się do recyklingu i kompostowania oraz obowiązek wprowadzenia selektywnego odbioru odpadów ulegających biodegradacji.

Wobec konieczności poddania recyklingowi co najmniej 312 150 Mg odpadów komunalnych w 2020 r., wydaje się niewystarczające zwiększenie mocy przerobowych zakładów recyklingu zaledwie o 30 321 Mg. POE postulują ponowne przeanalizowanie prognoz w tym zakresie.

W odniesieniu do projektów z zakresu unieszkodliwiania azbestu, finansowanie powinno być udzielane w pierwszej kolejności sprawdzonym i certyfikowanym technologiom do termicznej i/lub chemicznej obróbki, umożliwiającym pełny lub częściowy odzysk uzyskanego produktu lub pozwalających na bezpieczne składowanie dezaktywowanych odpadów.¹⁵ Dopiero w dalszej kolejności należy udzielać wsparcia projektom składowania nieprzetworzonych odpadów azbestu i rozbudowy dedykowanych składowisk.

¹⁵ Np.: Dr Young Man, The Recent Technologies of Asbestos Treatments and Substitutes, Simon Fraser University, Canada, 2011.